

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 297

Parasjat Devariem

4 Menachem Av 5769

24/25 juli 2009

Overzicht Parasjat Devariem (Devariem/Deuteronomium 1:1-3:22)

De parasja begint aan het laatste van de *Chamisjei Choemsjei Tora* – de Vijf Boeken van Tora – *Sefer Devariem*. Dit boek wordt ook wel *Misjnee Tora* – herhaling van de Tora – genoemd, vandaar de (van het Grieks afgeleide) naam waaronder het boek in het Nederlands bekend staat, Deuteronomium.

Sefer Devariem verhaalt wat Mosjé de Israëlieten gedurende de laatste vijf weken van zijn leven vertelde, toen zij zich voorbereidden om de Rivier Jordaan over te steken en het Land Israël binnen te gaan. Mosjé geeft een overzicht van de mitswot, en legt daarbij de nadruk op de verandering van hun levensstijl die ze op het punt staan te ondergaan: van een bovennatuurlijk bestaan in de woestijn onder leiding van Mosjé naar het ogenschijnlijke natuurlijke leven dat zij zullen ervaren onder de leiderschap van Jehosjoea in het Land.

Het centrale thema deze week is de zonde van de verspieders, de *meraġliem*. Mosjé herinnert het volk aan de zonden van de vorige generatie, die in de woestijn gestorven is. Hij beschrijft wat er gebeurd zou zijn als zij niet gezondigd hadden door de verspieders uit te zenden naar *Erets Jisraël*. Hasjem had hen dan heel het land zonder enige strijd gegeven, van de Eufraat tot de Middellandse Zee, met inbegrip van de landen Ammon, Moav en Edom. Hij vertelt in details de subtiele zonden die culmineerden in de zonde van de verspieders en beschouwt dit incident en zijn gevolgen uitvoerig: de hele generatie zou in de woestijn sterven en Mosjé mocht het land niet meer binnen. Hij herinnert hen eraan dat hun onmiddellijke reactie op het besluit van Hasjem was om „op te trekken en te vechten”, ten einde de zonde te herstellen; hij brengt hun in herinnering hoe zij niet naar hem wilden luisteren toen hij hen vermaande om niet ten strijde te trekken omdat zij het niet meer verdienden dat zij hun vijanden op miraculeuze wijze zouden overwinnen. Zij negeerden hem en leden een gevoelige nederlaag. Hen werd niet toegestaan om te vechten tegen de koninkrijken van Esav, Moav en Ammon – deze landen stonden niet meer op de kaart van Israël. Wanneer de verovering van Kena'an begint, met de strijd tegen Sichon en Og, zal het een natuurlijke oorlogsvoering zijn.

Mosjé vertelt ook over enkele meer recente gebeurtenissen: de weigering van Moav en Ammon om de Israëlieten door hun land te laten trekken; de oorlogen tegen de Emorietische koningen Sichon en Og, en de vestiging in hun landen van de stammen Re'oeveen, Gad en de halve stam Menasjè; Mosjé's boodschap aan zijn opvolger Jehosjoea die het volk het Land zou binnenleiden en hen zou voorgaan in de strijd van de verovering: „Vrees hen niet, want Hasjem, jullie G-d zal voor jullie vechten.”

De Haftara van Parasjat Devariem (Jesjahoe 1:1-27)

De Sjabbat wordt ook 'Sjabbat Chazon' genoemd, de Sjabbat waarop het 'Visioen' van Jesjahoe gelezen wordt. Het wordt altijd gelezen op de Sjabbat voor Tisja BeAv.

Korte inhoud van de haftara

Jesjahoe was de zoon van Amos, die profeteerde over de droeve toestand van de staat Jehoeda en de stad Jeruzalem in de dagen van de vier koningen Oeziahoe, Jotham, Achaz en Jechizkiahoe. Waarom erkennen de Joden Hasjem niet als een meester, zoals de os zijn meester erkent. Israël heeft zwaar gezondigd. Zij begrijpen niet dat Hasjem hen zal straffen voor hun misdaden. Hasjem doet een beroep op het Joodse volk om berouw te tonen. Laten zij stoppen met hun niet-kosjere offers en waardeloze dienst. Hasjem leert ons dat we goed moeten doen, gerechtigheid moeten zoeken en de verdrukten moeten steunen. Wij zouden gerechtigheid voor de wezen moeten eisen en de zaak van de weduwe moeten bepleiten. Hasjem zegt: „Doe *tesjoeva*.” Wanneer je slecht bent, word dan goed, dan wordt je veel gelukkiger. Hasjem waarschuwt dat de stad Jeruzalem zodanig verontreinigd is, dat die alleen nog maar door vuur te reinigen is, zoals men goud zuivert door het te verhitten. Daarna zal de stad weer door recht verlost worden en diegenen die *tesjoeva* hebben gedaan, zullen genieten van die gerechtigheid.

EEN NIEUWE VERTALING MET RASJI (van de eerste alia)

1 ¹ Dit zijn de woorden die Mosjé gesproken heeft tot geheel Israël aan de overzijde van de Jordaan, in de woestijn, in de steppe tegenover Soef, tussen Paran en Tofel, en Lavan en Chatserot en Die-Zahav. ² Elf dagreizen van Choreev, via het Seïer-gebergte tot Kadesj-Barnéa. ³ En het gebeurde in het veertigste jaar, in de elfde maand, op de eerste van de maand, toen sprak Mosjé tot de Israëlieten, geheel overeenkomstig naar wat Hasjem hem geboden had. ⁴ Nadat hij Siechon, koning der Emorieten, die in Chesjbon woonde, en Og, koning van Basjan, die in Asjterot

1. Dit zijn de woorden: Omdat het woorden zijn en men hier al de plaatsen opsomt, waar zij de Alomtegenwoordige hebben boos gemaakt, daarom noemt men de gepleegde misdrijven niet, maar vermeldt men ze slechts door erop te zinspelen, voor de eer van Israël.

Tot heel Israël: Wanneer hij een deel van hen bestraft had, dan zouden zij, die op straat waren [de afwezigen] gezegd hebben: „Jullie hebben het van de zoon van Amram gehoord en jullie hebben hem met geen woord antwoord gegeven, noch dit, noch dat. Indien wij daar geweest waren, zouden wij hem geantwoord hebben”. Daarom verzamelde hij hen allen en zei tegen hen: zie, jullie zijn allemaal hier, ieder die een antwoord heeft, laat hem antwoorden!

In de woestijn: Zij waren niet in de woestijn, maar in de steppen van Moav; wat betekent dus *in de woestijn*? Het betekent dat zij Hem kwaad gemaakt hadden *in de woestijn*, toen zij zeiden: *waren wij maar gestorven enz.* (Sjemot 16: 3).

In de steppe: Vanwege de steppe waarin zij gezondigd hadden met Baäl-Peör, in Sjittiem, in de steppen van Moav.

Tegenover Soef: Vanwege hun weerspanning aan de *Jam-Soef* [de Rietzee], want toen zij aan de Rietzee gekomen waren, zeiden zij: *omdat er geen graven in Egypte waren* [Sjemot 14:11]; en ook toen zij door de zee trokken, want er is gezegd [in Tehilliem 106: 7]: *En zij waren opstandig aan de Rietzee*, zoals voorkomt in [traktaat] *Arachien*.

Tussen Paran en Tofel: R. Jochanan zegt: wij zijn de hele bijbel nagegaan maar wij hebben geen plaats gevonden met de naam *Tofel* of *Lavan*. Maar hij bestrafte hen naar aanleiding van de woorden die zij gelasterd [תפול *tafal*] hadden betreffende het Man, dat wit [לבן, *Lavan*] was, toen zij zeiden: *en wij hebben een afkeer van dit afschuwelijke eten*, en naar aanleiding van wat zij gedaan hadden in de woestijn Paran door toedoen van de verspieters.

Chatserot: Bij het oproer van Korach dat in Chatserot plaats vond.

Die-Zahav: Hij bestrafte hen naar aanleiding van het kalf, dat zij gemaakt hadden van het vele goud [דַּי זָהָב, *dai zahav*] dat zij hadden, want er is gezegd [in Hosea 2:10]: *en Ik heb haar veel zilver en goud geschonken, dat zij tot een afgod maakten*.

2. Elf dagreizen van Choreev: Mosjé zei tegen hen: „Zie wat jullie veroorzaakt hebben, er is geen weg zo kort van Choreev naar Kadesj-Barnéa dan de weg over het Seïer-gebergte, maar ook dit is toch nog een tocht van elf dagen, maar jullie deden er drie dagen over”; want zie, op de twintigste Ijar vertrokken zij van Choreev, want er is gezegd [in Bamidbar 10:11]: *En het gebeurde in het tweede jaar, in de tweede maand, op de twintigste van de maand enz.* En op de 29ste Siewan zonden zij de verspieters vanuit Kadesj-Barnéa. Trek daarvan af dertig dagen die zij doorbrachten in Kivrot-Hattaäwa [één dag voor de tocht van Choreev naar Kivrot-Hattaäwa en 29 dagen daar ter plaatse (*Ond.*)], waar zij een volle maand vlees aten, en zeven dagen die zij doorbrachten in Chatserot, om daar Miriam op te sluiten [en één dag voor hun tocht van Chatserot naar Kadesj-Barnéa (*Ond.*)], dan blijkt dat zij over die hele weg drie dagen gedaan hebben. Zoveel moeite heeft de *Sjechina* voor jullie gedaan om jullie komst naar het land te bespoedigen. Maar omdat julle het bedorven hebben, liet Hij jullie in veertig jaar het gebergte Seïer rondtrekken.

3. En het gebeurde in het veertigste jaar, in de elfde maand, op de eerste van de maand: Het leert ons, dat hij hen niet eerder vermaande dan kort voor zijn dood. Van wie had hij dat geleerd? Van Jaäkov, die zijn zonen niet eerder vermaande dan kort voor zijn dood, toen hij zei: Reoeveen, mijn zoon, ik zal je zeggen waarom ik je al die jaren niet berispt heb; opdat je mij niet zou achterlaten en zou heengaan en je hechten aan mijn broer Esav. En om vier redenen berispt men iemand niet dan kort voor zijn dood: [1] Opdat men hem niet bij herhaling zal berispen [omdat de eerste vermaning geen goed resultaat zou opleveren, zoals ook door Jaäkov gevreesd werd (*Ond.*)], en [2] opdat zijn naaste [die berispt werd] zich niet zou schamen wanneer hij hem [de berisper] zou tegenkomen, zoals voorkomt in Sifré. Ook Jehosjoea heeft Israël pas kort voor zijn dood vermaand. En ook Sjmoeël, want er is gezegd: *Hier ben ik, getuig tegen mij*; en zo ook heeft David zijn zoon Sjlomo [niet eerder vermaand dan kort voor zijn dood (Melachiem I, 2)].

4. Nadat hij verslagen had: Mosjé zei: indien ik hen berisp voordat zij een deel van het land zijn binnen getrokken, dan zullen zij zeggen: „Wat heeft hij tegen ons, wat heeft hij ons voor goeds gedaan? Hij komt ons alleen maar plagen en om een voorwendsel te zoeken, omdat hij geen macht heeft om ons in het land te brengen”. Daarom wachtte hij, totdat hij Siechon en Og voor hen had verslagen en hun land in bezit had genomen, en daarna berispte hij hen.

Siechon, ... die in Chesjbon woonde: Als Siechon niet zo moeilijk te overwinnen was geweest, maar gewoon had in Chesjbon, dan was hij toch moeilijk geweest, want het was een moeilijk land. En wanneer het een andere stad was geweest waar Siechon gewoon had, dan was het ook moeilijk geweest, want Siechon was een moeilijke koning. Hoeveel te meer was de strijd voor Israël dus moeilijk nu zowel de koning als het land moeilijk was.

Die in Asjterot woonde: De koning was moeilijk en het land was moeilijk te overwinnen.

Asjterot: Dit is een uitdrukking voor: rotsen en iets hards. En van hen allen werd alleen Og gered en dit is wat er gezegd is [in Bereisjiet 14:13]: *nu kwam de vluchteling*. En er is gezegd: *want alleen Og, de koning van Basjan, was overgebleven van de overige Refaïem*.

en in Edreï woonde, verslagen had. ⁵ Aan de overzijde van de Jordaan in het land Moav begon Mosjé de Leer-van-Tora als volgt te verklaren: ⁶ Hasjem, onze G-d sprak tot ons bij Choreev als volgt: Jullie verblijf bij deze berg heeft lang genoeg geduurd. ⁷ Draaien jullie om en trek op en ga naar het gebergte van de Emorieten en naar al hun burens in de steppe, op het gebergte en in de vlakte en in het zuiden aan het strand van de zee, in het land van de Kenaänieten en van de Libanon, tot aan de grote rivier, de rivier de Eufraat. ⁸ Zie, Ik heb dit land aan jullie gegeven; kom en neem het land in bezit, dat Hasjem aan jullie voorouders, Awraham, Jitschak en Jaäkov gezworen heeft om aan hen en aan hun nakomelingen te geven. ⁹ In die tijd heb ik tegen jullie gezegd: Ik kan jullie niet alleen dragen. ¹⁰ Hasjem, jullie G-d heeft jullie vermeerderd, en zie, jullie zijn nu zo talrijk als de sterren aan de hemel. ¹¹ Moge Hasjem, de G-d van jullie voorvaderen, aan jullie een duizendvoud toevoegen van wat jullie nu zijn, en moge Hij jullie zegenen, zoals hij jullie

Edreï: De naam van de residentie.

5. Verklaaren: In zeventig talen verklaarde hij haar hun.

6. Lang genoeg: Dit is vertaald overeenkomstig de eenvoudige betekenis ervan. Maar er is ook een aggadische verklaring: *Hij heeft jullie veel grootheid en beloning geschonken voor jullie verblijf op deze berg*; jullie hebben er een *Misjkan* [woning], een *Menora* [luchter] en [andere gewijde] voorwerpen gemaakt; jullie hebben er de Tora ontvangen en jullie hebben een Sanhedrin aangesteld, oversten over duizenden en oversten over honderden.

7. Draaien jullie je om en trek op: Dit is de weg langs Arad en Chorma [vergelijk Bamidbar 21:1-3].

En ga naar het gebergte van de Emorieten: Naar de gewone betekenis ervan.

En naar al hun burens: Amon en Moav en het gebergte Séier.

In de steppe: Dit is de bosvlakte.

Het gebergte: Dit is het Koningsgebergte.

In de vlakte: Dit is de laagvlakte in het zuiden.

En in het zuiden aan het strand van de zee: Asjkelon en Azza en Caesarea enz., zoals voorkomt in Sifré.

Tot aan de grote rivier: Omdat hij vermeld wordt bij het land Israël, noemt men hem: *groot*; een algemeen gezegde luidt: de dienaar van een koning is een koning; hecht u aan de heerser, en men zal zich voor u neerwerpen; nader tot een gezalfde en wees gezalfd [Traktaat Sjewoe'ot 47b].

8. Zie, ik heb gegeven: Jullie zien het met eigen ogen, ik zeg het jullie niet op grond van horen zeggen of een vermoeden.

Kom en neem in bezit: Niemand zal zich tegen deze zaak verzetten en jullie hoeven geen oorlog te voeren. Indien zij geen verspieders gezonden hadden [maar op de G-ddelijke belofte vertrouwd hadden, dan] zouden zij geen wapens nodig gehad hebben.

Aan jullie voorouders: Waarom noemt hij hen nog eens allemaal apart op: Avraham, Jitschak en Jaäkov? Om ons te vertellen dat Avraham alleen reeds voldoende was, dat Jitschak alleen reeds voldoende was, dat Jaäkov alleen reeds voldoende was.

9. In die tijd heb ik jullie als volgt gezegd: Wat betekent hier: „als volgt”? Mosjé zei tegen hen: niet uit mijzelf spreek ik tegen jullie, maar uit naam van de Heilige, geloofd zij Hij.

Ik kan niet alleen: Zou het mogelijk zijn dat Mosjé niet alleen kon rechtspreken over Israël? Iemand die hen uit Egypte had gevoerd, die voor hen de zee had gespleten, hen het Man had doen neerdalen en de kwartels had doen vliegen, die kon niet over hen rechtspreken? Maar aldus sprak hij tegen hen: **Hasjem, jullie G-d heeft jullie vermeerderd**, Hij heeft jullie groter en hoger gemaakt dan jullie rechters. En zo ook zei Sjloomo: *Wie kan over dit, Uw moeilijk volk rechtspreken?* [I Kon. 3:9]. Is het mogelijk, dat hij, over wie geschreven wordt [in I Kon. 5:11] *hij was wijzer dan alle mensen*, zegt: *wie kan rechtspreken?* Maar Sjloomo sprak als volgt: De rechters van dit volk zijn niet als de rechters van andere volken, want als één van hun rechters recht spreekt en iemand doodt of geselt of wurgt en daarbij het recht verdraait en steelt, dan hindert dat hem niet. Maar ik, indien ik iemand ten onrechte tot gelddbetaling veroordeel, dan wordt mijn leven opgeëist, want er is gezegd: *en hij berooft hun rovers van het leven* [Misjlei 22:23, Sifré, Traktaat Sanhedrin 7a].

10. En zie, jullie zijn nu zo talrijk als de sterren aan de hemel: Maar waren zij dan zo talrijk als de sterren aan de hemel op die dag? Zij waren immers slechts met zeshonderd duizend? Wat is dan de betekenis van *jullie zijn nu*? Jullie zijn vergelijkbaar als *de dag*, eeuwig bestaand, zoals de zon, de maan en de *sterren*.

11. Moge Hasjem aan jullie een duizendvoud toevoegen – Wat is het doel van de herhaling in het vers: „En moge Hij jullie zegenen, zoals Hij jullie heeft toegezegd”? Maar de Israëlieten zeiden tegen hem: „Mosjé, u stelt een grens aan onze zegen [door te stellen dat we slechts duizendvoudig zullen vermeerderen]. De Heilige, geloofd is Hij, heeft al aan Avraham beloofd [in Bereisjiet 13:16]: „Zodat als iemand het stof van de aarde kan tellen, dan zullen ook je nakomelingen geteld kunnen worden.” Mosjé antwoordde hen: „Deze [duizendvoudige] zegen is van mij, maar Hij zal jullie zegenen zoals Hij jullie beloofd heeft.”

heeft toegezegd. ¹² Hoe kan ik alleen jullie last, jullie problemen en jullie geruzie dragen?

12. Hoe kan ik alleen dragen – Zelfs al zou ik zeggen: ‘Ik zal dat doen, ten einde daarvoor ene beloning te krijgen,’ dan nog zou ik het niet kunnen. Dit is wat ik al tegen jullie gezegd heb: „Ik spreek niet uit mijzelf tegen jullie, dat ik jullie problemen niet alleen kan dragen, maar op bevel van de Heilige, gelooft is Hij.”

Jullie last – Dit leert ons dat de Israëlieten een lastig volk was. Wanneer iemand zag dat zijn tegenstander aan de winnende hand was, dan was hij gewoon om te zeggen: „Ik kan nog andere getuigen brengen, meer bewijsmateriaal overleggen, en ik zal gebruik maken van mijn recht om meer rechters toe te voegen aan jouw tribunaal.”

Jullie problemen – Dit leert ons dat de Israëlieten heidenen waren: wanneer Mosjé vroeg zijn tent uit kwam, zeiden ze: „Waarom gaat de zoon van Amram zo vroeg weg? Misschien heeft hij het niet naar zijn zin thuis?” En als hij laat zijn tent uit ging, dan zeiden ze: „Waarom gaat de zoon van Amram niet weg? Wat denk je? Waarschijnlijk zit hij boze plannen uit te denken tegen jou en heeft hij iets lelijks tegen je van plan.”

En jullie geruzie – Dit leert ons dat zij twistziek waren. [Sifré]

de Sjabbat tafel

”אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל”

„Dit zijn de woorden die Mosjé gesproken heeft tot geheel Israël” (1:1)

Wat wil Tora benadrukken door het Boek Devariem te beginnen met het woord *Elè* – ‘dit zijn’? Mosjé begon zijn afscheidsrede tot Klal Jisraël op Rosj Chodesj Sjevat, en hij overleed zesendertig dagen later op de 7e Adar. Het woord *elè* (אֵלֶּה) heeft de numerieke waarde van zesendertig, en de Tora zinspeelt hier op het feit dat hij gedurende deze zesendertig dagen vermanende woorden sprak. (*Or HaChaim*).

Maar waarom vermaande Mosjé hen gedurende zesendertig dagen?

In de *Midrasj Rabba* [Echa/Klaagliederen – 1:1] zegt Rabbi Levi: „Het Joodse volk ging niet eerder in ballingschap dan nadat zij de zesendertig verordeningen van Tora, waarop de straf van *kareet* – uitroeiing door de Hemel – staat, verworpen hadden.” (Het woord *echa* – אֵיכָה) – ‘hoe’ – dat het openingswoord is van het Boek Echa, heeft de numerieke waarde van zesendertig.)

Volgens de *Zohar* corresponderen de driehonderd en zestig negatieve geboden (verboden) in Tora met de 365 dagen van het zonnejaar, en als men een verbod overtreedt, dan heeft dat negatief effect op de dag die bij dat verbod aansluit. (Zie *Zohar*, Bereisjiet 170b en *Rambam*, Inleiding tot de Misjne Tora.)

Mosjé wist door G-ddelijke inspiratie dat de Joden zouden worden verbannen wegens overtreding van deze zesendertig verboden (*Sanhedrin* 104a), hetgeen effect zou hebben op zesendertig dagen van het jaar. Daarom vemaande hij hen gedurende zesendertig dagen ter correctie.

Het is in dit verband interessant om op te merken dat *Parasjat Devariem* altijd gelezen wordt op de Sjabbat vóór *Tisja BeAv* [9 Av], op welk dag dan het Boek *Echa* – Klaagliederen – gelezen wordt.

van onze geleerden

Wat is het verschil tussen het Boek of Deuteronomium en de andere vier Boeken van Tora? Toen Mosjé de eerste vier Boeken overbracht, handelde hij strikt als G-ds afgezant, en herhaalde hij woord voor woord de boodschap zonder daar naar eigen inzicht iets aan toe te voegen of af te doen of

aan toe te lichten. Devariem echter werd overgebracht door het intellect en begrip van de leider van de generatie, in antwoord op de behoeften van het volk en zijn spiritueel niveau. Daarom bevat het Boek Devariem, dat aan het Joodse volk gegeven werd vlak voordat zij

het Land Israël zouden binnengaan en een geheel nieuwe levensstijl tegemoet zouden gaan, vele verklaringen van begrippen waar in de andere vier Boeken van Tora op gezinspeeld werd

(De Lubavitcher Rebbe)
(Likrat Shabbat)

BEKNOPTE HALACHOT VOOR TISJA BE'AV(de volledige tekst is te vinden op <http://www.joodsleven.nl/Halacha/9-Av/Index%209-Av.htm>)**EREV TISJ'AH BeAv**

Op *Erev Tisj'ah BeAv* wordt bij *mincha* geen *Tachanoen* gezegd (ook niet op 9 Av).

Tora leren mag volgens sommigen op *Erev Tisj'ah BeAv* in de namiddag alleen zoals op 9 Av (zie daar), volgens anderen zijn er op *Erev Tisj'ah BeAv* geen beperkingen in Tora leren. Men gaat *Erev Tisj'ah BeAv* niet voor zijn plezier uit wandelen of op een andere manier zijn tijd plezierig besteden. Wanneer bij een *se'oadah* voor een *Brit milah* of *Pidjon haben* vlees wordt geserveerd op *Erev Tisj'ah BeAv*, dan houdt men de maaltijd voor de middag.

De Se'oadah Hammafsèket

Op *Erev Tisj'ah BeAv* eet men een gewone maaltijd vóór *mincha*. Na *mincha* gebruikt men de *se'oadah hammafsèket* als laatste maaltijd voordat de vasten ingaat. De *se'oadah hammafsèket* wordt gegeten terwijl men op de grond zit. Maar het is toegestaan om op een kussen of lage stoel of op een krukje te zitten van minder dan 3 *tefachiem* [minder dan 27 cm] hoog. Men hoeft zijn schoenen nog niet uit te doen bij de *se'oadah hammafsèket*. Men drinkt geen alcohol, en het is de vraag of men koffie of thee mag drinken.

Het is de *Askenazische* gewoonte om bij deze maaltijd alleen een koud, hard gekookt ei te eten en brood. Men doopt een stukje brood in as en eet dat op en zegt daarbij: "*Zèhoe se'oadah Tisj'ah BeAv*" [Dit is een *Tisj'ah BeAv* maaltijd]. Men drinkt water. Men moet vermijden om met drie volwassen mannen samen te eten, opdat men niet *beziemoen* hoeft te bentsjen. En ook als zij toch samen gegeten hebben zegt men geen *ziemoen*.

Na de se'oadah hammafsèket

Na de *se'oadah hammafsèket* mag men tot zonsondergang nog op een gewone stoel of bank zitten. Men mag eten en drinken tot zonsondergang, tenzij men expliciet gezegd heeft niet meer te zullen eten of/en drinken of als men gezegd heeft dat men de vasten nu accepteert. Ook als men dat niet expliciet gezegd heeft, maar dat wel expliciet gedacht heeft, dan geldt dat en mag men niets meer gebruiken. Het is het beste of hardop te zeggen dat men met de *se'oadah hammafsèket* nog geen vasten accepteert, wanneer men daarna nog wil eten of drinken. Men moet zijn schoenen uittrekken vóór zonsondergang, en vanaf dat tijdstip beginnen alle verboden van 9 Av.

VERBODEN OP TISJ'AH BeAv

Op 9 Av is het verboden te eten, te drinken, te baden of zich te wassen, zich te zalven, seksuele gemeenschap te hebben, leren schoenen te dragen of Tora te leren (behalve enkele specifieke gedeeltes).

Eten en drinken

Volgens de *Aroech Hasjoelchan* hoeven zwangere en zogende vrouwen niet te vasten. Volgens anderen moeten zij dat wel, tenzij zij dat moeilijk vinden. [Mij lijkt het toe dat er voor een zwangere vrouw gevaar kan bestaan voor een vroegtijdige bevalling, hetgeen gevaarlijk voor het kind kan zijn. Zo'n vrouw doet er goed aan een arts te raadplegen en als deze arts haar afraadt om te vasten, ook als dit een niet-joodse arts of een niet-godsdienstige joodse arts is, dan mag zij niet vasten en wanneer zij dan toch vast dan begaat zij een ernstige *aveira*]. Wanneer een zogende moeder met een pasgeboren baby, moeite heeft met borstvoeding, zodat vasten de melk doet verminderen, dan mag zij niet vasten wegens gevaar voor de gezondheid van de baby. Ook zij moet een arts raadplegen en zich aan zijn advies houden.

Gedurende de eerste zeven dagen na de geboorte mag een moeder niet vasten. Tussen zeven en dertig dagen moet zij volgens sommige *poskiem* vasten wanneer zij daar niet ernstig onder lijdt. Tegenwoordig zeggen vele *poskiem* dat veel vrouwen zwak zijn na de geboorte en dat zij de eerste dertig dagen niet mogen vasten. Een vrouw mag zich verlaten op deze *poskiem*. Na deze dertig dagen wordt zij beschouwd als te zijn hersteld, tenzij haar individuele toestand anders vereist. Maar zie ook wat wij schreven in § 5 hierboven.

Wie ziek is hoeft niet te vasten, ook niet wanneer er geen levensgevaar is. Ook wie oud en zwak is en door het vasten ziek zou kunnen worden, zelfs zonder levensgevaar, die hoeft niet te vasten. Bij slechts gering ongemak, zoals hoofdpijn of iets dergelijks, is men verplicht te vasten. Wanneer iemand niet mag vasten omdat dit gevaar voor hem/haar of voor een (ongeboren) baby kan opleveren, die is **verboden** om te vasten.

Jongens onder de Bar Mitwah leeftijd en meisjes onder de Bat *Mitswah* leeftijd hoeven niet de hele dag te vasten. In hoeverre zij een deel van de dag moeten vasten, daarover zijn de meningen verdeeld.

Wie niet hoeft of mag vasten moet zich toch beperken en zich niet te buiten gaan aan overdadig eten.

Het is verboden de mond te spoelen op *Tisj'ah BeAv*, tenzij dit grote ongemak veroorzaakt. Men moet in dit laatste geval wel oppassen dat men niets inslikt.

Het is toegestaan om capsules of bittere medicijnen in te nemen met een enkele slok water.

Baden en wassen

Alle vormen van wassen en baden voor plezier zijn verboden, zowel in warm als in koud water. Wanneer een deel

van het lichaam vuil is, mag men de vuile plek afwassen. 's Ochtends, na het opstaan overgiet men alleen de vingers tot aan de knokkels van de hand, op de gebruikelijke manier, drie keer. Met de nog vochtige vingers wrijft men zijn ogen uit. Wanneer de "slaap" nog in zijn ogen zitten mag men ze met water uitwassen. Als men naar de w.c. is geweest mag men zijn handen wassen. Ook nu wast men alleen de vingers tot aan de knokkels van de hand. Als men die delen van zijn lichaam die normaal bedekt zijn, heeft aangeraakt, wast men zijn handen als hierboven beschreven. Voor het dawenen wast men zijn handen als hierboven beschreven. Voedsel dat voor het koken gewassen moet worden, mag men afwassen, ook al worden daarbij heel de handen nat.

Om medische redenen mag men zich wassen. Bijv. wie na een lange wandeling zere voeten heeft, mag ze wassen (maar men maakt geen wandeling voor zijn plezier).

Een vrouw die bepaalde delen van haar lichaam moet wassen voor het begin van de zeven reine dagen, mag dat doen. Maar zij mag niet in het *Mikwèh* en zich als voorbereiding daarop ook niet baden.

Men mag een doek met water bevochtigen en daarmee zijn gezicht of handen afvegen, ook als dat voor het genoeg is. Maar het is verboden zich af te koelen door zijn lichaam of delen daarvan tegen een vat of pan met koud water te houden, maar tegen een leeg koud voorwerp is het toegestaan. Een bruid mag haar gezicht gedurende de eerste dertig dagen na haar huwelijk wassen.

Parfumeren en seksuele gemeenschap

Het is verboden om elke soort van parfum, bodylotion, eau de cologne, cremes e.d. te gebruiken voor zijn genoeg. Ook geen zeep, massageolie, alcohol, haarlotion, enz. Cremes en zalven voor medische redenen zijn toegestaan. Ook een deodorant is toegestaan.

Seksuele relaties zijn verboden, men mag zelfs zijn vrouw niet aanraken.

Het dragen van schoenen

Leren schoenen zijn verboden op 9 Av. Schoenen van ander materiaal zijn toegestaan, maar als zij leren zolen hebben of op een andere manier gedeeltelijk van leer zijn gemaakt, dan zijn zij ook verboden. Maar wie zich tussen niet-joden moet begeven en bang is zich met niet-leren schoenen belachelijk te maken, die moet wat zand in zijn schoenen doen. Zodra hij weer onder Joden is, moet hij onmiddellijk zijn schoenen uittrekken. Echter er bestaan tegenwoordig schoenen van toegestaan materiaal die men wel kan dragen. Als men geen schoenen van toegestaan materiaal heeft en men moet een grote afstand lopen of over stenen en dat doet pijn op blote voeten, die mag schoenen dragen, bij voorkeur met zand erin. Zodra men op de plaats van bestemming is aangekomen doet men zijn schoenen uit. Ook wie in een wagen of auto rijdt mag geen leren schoenen dragen. Wie speciaal schoeisel moet dragen om medische redenen en geen andere schoenen kan dragen, mag zijn speciale schoenen dragen. Wie steunzolen draagt, moet ze dragen zonder leer. Indien dat niet mogelijk is, raadpleegt men een rabbijn.

Tora leren

Men mag alleen de volgende onderwerpen leren:

- a. Job met commentaren;
- b. De gedeeltes van *Jeremiahoe* over verwoesting en tragedie.
- c. *Eichah* en zijn midrasj en commentaren.
- d. Het derde hoofdstuk van *Moëd Katan*.
- e. Traktaat *Gittien* blz. 56b tot 58a.
- f. Traktaat *Sanhedrin* blz. 104a.
- g. De episode over de verwoesting in *Josephus Phlavius*.
- h. Talmoed *Jeroesjalmi Ta'aniet*.
- i. *Hilchot Tisj'ah BeAv* in de Sjoelchan Aroech en de commentaren.
- j. *Hilchot aveloet* in de Sjoelchan Aroech en de commentaren.
- k. Men mag zich voorbereiden om met *sjacharit* of *mincha* te *lainen*.

Overige verboden op *Tisj'ah BeAv*

Men groet elkaar niet en vraagt niet naar iemands gezondheid of welzijn. Wie door een onwetende of niet-jood gegroet wordt mag zachtjes antwoorden. Men mag iemand die niet weet dat men elkaar niet groet op 9 Av daarvan voorzichtig op de hoogte brengen. Iedere bezigheid voor ontspanning is verboden, zoals ijdel gepraat, wandelen of spelletjes. Al de bovengenoemde verboden gelden de hele dag.

Vanaf zonsondergang op *Erev Tisj'ah BeAv* tot de volgende middag is het verboden op een stoel of bank te zitten van drie *tefachiem* [handbreedten, ongeveer 27 cm] of meer hoog. Men mag op de grond, op een kussen of een lage stoel of kruk zitten. Na de middag op 9 Av mag men op een gewone stoel zitten.

Roken is ongezond en schaadt het lichaam. Men is verboden iets te doen waarmee men zijn gezondheid schaadt. Vele hedendaagse *poskiem* verbieden het roken helemaal, op alle dagen van het jaar. Sommige *poskiem* staan het zelfs toe op 9 Av.

Ieder soort werk dat enige tijd vergt, is verboden van de avond tot de middag. Dit geldt voor zowel geschoold als

ongeschoolde arbeid. Werk dat geen tijd in beslag neemt, zoals het aansteken van licht, het leggen van een knoop e.d. is toegestaan. Ook huishoudelijk werk, zoals beddenopmaken, de kamer aanvegen e.d. moet men uitstellen tot na de middag, en indien mogelijk tot na 9 Av. Zakelijke transacties, zoals in- en verkoop, zijn tot na de middag verboden. Indien mogelijk vermijdt men dat de hele dag.

Een niet-jood mag werk verrichten in het huis van een Jood en voor die Jood, maar niet in het openbaar. Maar bouwen en verven e.d. voor een Jood is ook door een niet-jood verboden.

Wanneer het nalaten van een bepaalde verboden werkzaamheid een financieel verlies zou opleveren, mag men het doen, zo mogelijk door een niet-jood en/of na de middag.

DE SJOELDIENST OP TISJ'AH BeAv

De avonddienst

Het *parochet* [het gordijn voor de Ark] wordt verwijderd. Men dimt het licht tot het minimum. Men dawent langzaam en op droevige toon.

Na de *Sjemonèh 'Esréh* wordt heel kaddisj gezegd, met *titkabal*. Na de *tefillah* wordt *Eichah* gelezen.

Na *Eichah* worden nog de nodige *kinot* gezegd. Daarna zegt men *Atta kadosj*. Men zegt geen *Wajjehie no'am* op *Motsé Sjabbat*. Daarna zegt de gazan heel kaddisj, zonder *titkabal*. Vervolgens zegt men *Aleinoe* en de wezen zeggen kaddisj.

De ochtenddienst

Men draagt geen groot *talliet* en legt geen *tefillien* met *sjacharit*. Men draagt wel een *talliet katan* [*arba kanfot*] onder zijn kleren en zegt daar geen *beracha* over. Maar wie 's nachts geen *talliet katan* draagt, die moet volgens sommige *poskiem* daar wel een *beracha* over zeggen als hij dat aandoet.

Sommigen beginnen vroeger dan anders te dawenen, maar men ten gevolge daarvan te vroeg in de ochtend klaar is, moet men dat beter niet doen. Men dawent langzaam en op droevige toon.

Sommigen zeggen niet de *beracha* „*Sjè 'asa li col zarkie*”, want die *beracha* wordt geassocieerd met het aantrekken van schoenen en dat is vandaag verboden. Sommigen zeggen het wel. Ieder doet volgens zijn *minhağ*. Men zegt wel *Paresjat Hatamied*, *Ezehoe mekoman* en *Rabbi Jismael*, maar de rest van de *korbanot* worden niet gezegd. Men zegt wel *Mizmor letodah* en de rest van *sjacharit*.

Bij de herhaling zegt de gazan 'Anneinoe, maar niet *Nacheem*. De *Birkat Cohaniem* wordt niet gezegd (ook niet door de gazan). Na de herhaling van de gazan zegt hij half kaddisj. Men zegt geen *Awienoe malkeinoe* en geen *Tachanoen*.

Het lezen van Tora

Voor het *lainen* wordt geen *E-l erech apaiem* gezegd. Men leest „*Kie tolied baniem*” uit *Dewariem* 4: 25-40. Drie mensen worden opgeroepen. De derde persoon wordt als *Maftier* opgeroepen. Als *haftorah* leest men „*Esof assifem*”. Het wordt gelezen op de toon van *Eichah*. Daarna zegt men de na-*berachot* tot *mageen David*. Daarna wordt de Tora terug gebracht naar de Ark.

De rest van de dienst

Men zegt nu de *kienot*, bij voorkeur tot vlak voor de middag. Na de *kienot* zegt men *Asjrei*. Men zegt geen *Lamenatseach*. Men zegt *Oewa letsion*, maar de zin "*Weani zot brietie*" laat men weg. Daarna zegt men heel kaddisj **zonder** *titkabal*. Men eindigt men 'Aleinoe en wezen-kaddisj. Men zegt geen *Sjier Hajjom* en ook geen *Pitom haketoret*.

Vorbereiding voor de maaltijd

De voorbereidingen voor de avondmaaltijd begint men niet voor de middag. De voorbereiding voor een *se'oedah mitswah* die *Motsé Tisj'ah BeAv* gehouden wordt mag men wel voor de middag beginnen.

Na de middag

Men mag op een stoel zitten en zonodig werk verrichten. Sommigen hangen het *Parochet* weer terug voor de Ark. Voor *mincha* doet men het grote *Talliet* om en legt *tefillien*. Volgens sommige *poskiem* zegt men nu ook *Sjema'*, volgens anderen is dat verboden want dat is nu alsof men Tora leert. Ieder doet volgens zijn *minhağ*. Voordat men *mincha* davent zegt men *Sjier hajjom* en de overige delen van *sjacharit* die men toen heeft weg gelaten. Maar wie 's ochtends niet de *beracha* "*Sjè 'asa li col zarkie*" heeft gezegd, zegt die nu ook niet.

Men dawent *mincha* als op iedere andere vastendag: *Asjrei*, half kaddisj, drie mensen worden opgeroepen voor Tora en *Wajechal* wordt gelezen. De derde opgeroepene is de *Maftier*. Men zegt geen half kaddisj voor de *haftorah*. Daar brengt men het *Sefer* terug naar de Ark, zegt half kaddisj en *Sjemonèh 'Esréh*. Men zegt *Nacheem* in de *beracha* „*Weliroesjalaim*” en 'Anneinoe in de *beracha* „*Sjema' koleinoe*”.

Wie niet vast zegt wel *Nacheem* maar geen 'Anneinoe.

Bij de herhaling zegt de gazan *Nacheem* en 'Anneinoe. De *Birkat Cohaniem* wordt gezegd. Men zegt geen *Tachanoen* en geen *Awienoe malkeinoe*. De gazan zegt heel kaddisj met *titkabal*, waarna 'Aleinoe en wezen kaddisj.

MISJNA VAN DE WEEK

PEA, HOOFDSTUK 4

Misjna 4:2

בְּדִלִית וּבְדִקְל אֵינוּ כֵן, אֶפְלוּ תְשׁוּעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לְבֹז וְאָחָד אוֹמֵר לְחֶלֶק, לָזֶה שׁוֹמְעִין, שְׂאֲמַר
כִּהְלָכָה :

In geval van opgehangen wijnranken en een [dadel-] palm [zoals in de vorige Misjna besproken] is het niet zo. Zelfs al zeggen negen-en-negentig het [zelf] te willen pakken¹ en één zegt² het uit te delen, dan luistert men naar hem, want hij sprak volgens de wet³

Aantekeningen bij Misjna 4:2

[Deze Misjna is het vervolg van de vorige Misjna]

1. Dat wil zeggen dat zij zelf in de boom willen klimmen om de druiven of dadels te plukken.
2. Dat de eigenaar het naar beneden moet halen.
3. Zoals in de vorige Misjna gesteld werd voor opgehangen wijnranken en dadelpalmen.

Misjna 4:3

נָטַל מִקְצֵת פֶּאֶה וְזָרְקָה עַל הַשָּׂאָר, אֵין לוֹ בָּהּ כָּלוּם. נָפַל לוֹ עָלֶיהָ, וּפָרַשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, מִעֲבִירִין
אוֹתוֹ הֵימְנָה. וְכֵן בְּלֶקֶט, וְכֵן בְּעֶמֶר הַשְּׂכָחָה :

Als hij iets van de *pea* neemt¹ en het op de rest gooit², dan krijgt hij er niets van³. Als hij er [zich] bovenop laat vallen⁴ of zijn jas er overheen uitspreidt, dan neemt men het van hem af. Hetzelfde geldt voor *leker*⁵ en voor de vergeten schoof.

Aantekeningen bij Misjna 4:3

1. **Als hij iets neemt** – Als één van de armen iets van de *pea* neemt, dat hij al verzameld heeft, en dat gooit op de rest die hij nog niet genomen heeft (*RAV*).
2. Met de bedoeling het zo te verkrijgen (*RAV*) [voordat hij het geplukt heeft].
3. **Hij krijgt er niets van** – D.w.z. men neemt hem voor straf alles af, zowel wat nog vast zit en ongeplukt is, als wat al los is [en dat hij rechtmatig heeft gekregen] (*RAV*).
4. **Als hij er [zich] bovenop laat vallen** – Ondanks dat de vier *amot* waar iemand staat of ligt, voor hem op publiek terrein verkrijgen [d.w.z. alles wat binnen de vier *amot* ligt, waar iemand op publiek terrein op staat, wordt automatisch zijn eigendom], maar dat geldt alleen in *risjoet harabiem* [openbaar terrein], maar hier, in iemand anders zijn veld, hebben de Geleerden niet vastgesteld dat vier *amot* voor hem verkrijgen (*RAV*).
5. Zie *wajjikra* 19:9: Datgene van de korenaren, dat bij het oogsten gevallen is en is blijven liggen.

Uit de Talmoed

Een samenvatting van de voornaamste onderwerpen van Traktaat Sjabbat Daf 3a

Patoer maar asoer

Op deze daf leren we een belangrijke regel: Wanneer de Misjna de uitdrukking „*patoer*” [vrijgesteld] gebruikt, dan is daarvan niet de bedoeling dat de handeling is toegestaan, maar het is „*patoer awal asoer*,” dat wil zeggen, het is vrijgesteld door Tora [van het brengen van een *chataat*] maar het is verboden door de Rabbijnen, met uitzondering van drie gevallen, waarin nadrukkelijk gesteld wordt, dat het *patoer* en ook *moetar* is.

Het opnemen van een voorwerp, dat op een mens ligt

Zoals we op de vorige daf geleerd hebben, is het verbod van *hotsaä* samengesteld uit drie handelingen: a. *akira* [het oppakken van het voorwerp], b. *ha'avara* [het overbrengen] en c. *hanacha* [het neerleggen]. Het eenvoudige voorbeeld hiervan is, wanneer een voorwerp op de grond ligt, en iemand raapt dat op. Rav verkeert in twijfel over de vraag hoe de *din* is, als een voorwerp op een mens ligt [bijvoorbeeld op zijn schouder], en hij daarmee dan naar buiten loopt, naar publiek gebied. Aan de ene kant wordt het voorwerp opgepakt van zijn plaats, en wordt naar een andere

plaats gebracht, maar aan de andere kant, voordat hij begon te lopen, lag het voorwerp op die man en nadat hij naar buiten gelopen is, ligt het nog steeds op diezelfde man. Wordt deze handeling beschouwd als 'akira? [Wanneer er twee voorwerpen op elkaar liggen en men tilt het onderste voorwerp op, dan is er geen twijfel aan dat men ook 'akira met het bovenste voorwerp gedaan heeft. De vraag hier is, of het beginnen te lopen hier als 'akira moet beschouwd worden, zodat hij ook 'akira doet met het voorwerp op zijn schouder, of is het alleen maar „lopen“? (R. Akiwa Eiger). Rebbi paskent dat ook dit als 'akira beschouwd moet worden.

'Akira vanuit een ongedefinieerd gebied

Nu wij tot de conclusie zijn gekomen, dat een voorwerp dat rust op een mens, op het gebied rust, waarop die mens zich bevindt, kunnen we zeggen dat het lopen van iemand beschouwd wordt als 'akira. We beschouwen nu het volgende geval Als iemand op *resjoet hajachied* [privégebied] staat en hij steekt zijn hand naar buiten, in *resjoet harabbiem*, en er ligt een voorwerp in zijn hand, en dan komt er iemand die buiten staat [de bedelaar] en die neemt het voorwerp uit de uitgestoken hand en legt dat buiten op de grond, is hij dan *chajav* [is hij verplicht een zondoffer te brengen] of is hij *patoer*? Zeggen we dat het voorwerp in de hand van de huisbewoner zich bevindt in het gebied waar zijn voeten staan, dat wil zeggen op *resjoet hajachied*? In dat geval heeft de bedelaar het voorwerp opgenomen van *resjoet hajachied*, het vervolgens naar buiten gebracht en het daar op *resjoet hajachied* neergelegd en dan is hij *chajav*, want hij heeft alle drie de handelingen verricht. Of zeggen we dat het voorwerp in de hand van de huisbewoner zich bevindt in *resjoet harabbiem*, waar de hand zich ook bevindt? In dat geval gaat de bedelaar vrijuit.

Sjabbat 3b

Rebbi concludeert dat het voorwerp als het ware zich tegelijkertijd in twee gebieden bevindt en degene die het voorwerp uit de hand opneemt, is *patoer* maar *asoer*. Een hand is anders dan het lichaam, het lichaam is in rust, handen zijn nimmer in rust. 'Akira moet gebeuren van een plaats, waar het voorwerp in rust verkeert. Wanneer het in een uitgestrekte hand ligt, is het voorwerp niet in rust.

Voorzichtig omgaan met de eer van de Rav

Studenten die met hun Rav uit een bepaald traktaat leren, moeten het vermijden om hun rav een vraag te stellen over een onderwerp dat in ene ander traktaat behandeld wordt, want misschien weet de rav daar niet direct uit zijn hoofd een antwoord op, en daarmee zou men hem beschaamd maken.

Een voorwerp dat op een hoge plaats rust

Een voorwerp dat in *resjoet hajachied* ligt, wordt beschouwd daar te liggen, ongeacht hoe hoog het boven de grond ligt, want *resjoet hajachied* reikt tot in de hemel. Dit geldt echter niet voor *resjoet harabbiem*. Alleen een voorwerp dat niet hoger dan tien *tefachiem* [tien handbreedtes = ± negentig centimer] boven de grond ligt van *resjoet harabbiem*, wordt beschouwd in *resjoet harabbiem* te liggen. Een voorwerp dat hoger dan dat ligt, wordt niet beschouwd te liggen in *resjoet harabbiem* maar in *makom patoer* [een vrij gebeid]. Men mag iets ongestraft van *resjoet hajachied* of van *resjoet harabbiem* naar een *makom patoer* overbrengen. Het gevolg is, dat als iemand, die op *resjoet hajachied* staat, op Sjabbat zijn hand met een voorwerp erin naar buiten, in *resjoet harabbiem* steekt, onder tien *tefachiem* hij weliswaar niet *chajav* maar *patoer* is, maar de Rabbijnen heb dat verboden en zijn straf is dat hij zijn hand niet mag terugtrekken, voor *motsaei Sjabbat*!